

58·10 ha; 36·96 ha. Vinograde pa imata samo dva izven Dežnega, in sicer oba največja vinogradnika na Dežnem s 4·96 ha in 5·14 ha vinograda. Prvi ima na Doleni 50 arov in na Gorci 1·14 ha, skupno 6·10 ha, drugi pa v Rodnem vrhu 1·66 ha, skupno z Dežnim 6·80 ha vinograda.

Ako bi sedaj pregledali vinograde vseh šestih v Halozah, bi dobili sledeče površine: 5·53 ha, 1·77 ha, 2·22 ha, 2·50 ha, 6·10 ha in 6·80 ha.

Vsi domačini na Dežnem imajo skupaj 4·67 ha vinogradov, omejena vinogradnika Ptujčana pa samo na Dežnem 4·96 ha in 5·14 ha, v Halozah celo 6·10 ha in 6·80 ha; največji vinograd domačina na Gorci 71 arov, na Dežnem 80 arov.

\* \* \*

Kdo je tedaj gospodar Haloz?

Kje je kruh, ki ga je lačna haloška deca?

Brskal sem po posestnih listih in drugih aktih, iskal sem gospodarje Haloz, zbiral in urejal gradivo, preučaval podatke, risal diagrame vse dotlejš, dokler se nisem dokopal za dve katastralni občini do jasnega odgovora v številkah.

Za dve občini za sedaj, za Gorco in Dežno, ki tvorita nekdanjo politično občino Sv. Trojica v Halozah. Toda že v teh dveh občinah so se pokazale v jasnih obrisih neke zakonitosti, ki bodo veljale skoro gotovo za velik del Haloz, nekatere mogoče za vse Haloze.

Gorca in Dežno nista izjemi!

Tudi Haloze niso izjema!

Kjer imamo v naši ožji domovini večje vinograde, tam imamo tudi benediktince, minorite, denarne zavode, plemenitaše, tujce inozemce, meščane, ki si jih lastijo.

Ali je mariborska okolica last našega človeka, ki jo napaja s svojim znojem? Ali je naš Jeruzalem, naša Radgona, naša mariborska okolica? So Slovenske gorice res naše?

Leto za letom vlada v Halozah glad. Odgovor, kje je kruh, ki ga je lačna haloška deca, ni več težak... (Konec I. dela.)

## Obleka

Daniilo Lokar

### I.

Rafael Čehovin, tajnik pri pomorski oblasti, je zavrl korak, porušal še enkrat po asfaltnem tlaku kakor s copato doma sredi sobe, kadar se je zjutraj umival, in obstal.

Izložbeno okno je bilo visoko, sijalo je preko ulice. Bilo je kakor zrcalo, ki meče na daleč iz sebe luč in predmete. Hkrati pa je bilo tudi kakor sobana, razhoden salon.

Manekeni, stojala, obroči, podžki v izložbi so živeli neko nedejstveno življenje, ki je bilo obstalo v nerazumljivi okamenelosti. Koliko zamaha rok, nog, kaki usmevi napetih lic, pogledi, vdani do pasje prošnje in — tu je bila stena, za katero so živeli fantomi svoje življenja. Ta oprsja, ki se nudi, bedra, stegna v lepem loku, podlahtnice v dahnjeni napolizproženosti — do sem je videlo oko. A manekeni med sabo? Trojica njih je snula kakor oblak, ki meri svojo pot: obstala je sredi salona, se nasmehnila in se zagledala daleč.

Bili sta tu dve japonski vazi, visoki, odlični, in ti starinski posodi sta dajali prostoru melodijo nevsakdanjega čuda. Blago, zvito v stebel, blago nabrano v šop, v cvet, v pihalko, v polževo vijugo... blago, sivo, zamolklo, kostanjevo, blago križastih, progastih, grahastih vzorcev... blago, blago. Tu, tam po kaka svileni, umetna vrtnica, živa, velika.

Steklo je bilo ogromno; ko je človek pogledal kvišku, je uzrl v ozadju pod stropom ozko galerijo s pozlačenim držajem, s pozlačenimi palčicami, ki so se vile kvišku. Raz držalo je padalo v nabranih šopih novo blago, lešnikovih, lisičjih barv.

Življenje za izložbenim oknom ni maralo za nikogar, ker je bilo zasičeno samo s sabo.

Ljudje so se trli mimo, se ustavljali posamič, v gručah, jata se je včasih zgostila, opoldne, zvečer pa je reka drvela, se prehitevala mimo salona sredi ulice, kjer je bilo življenje zmerom prazniško in se ni približalo ne sporazumelo z njo.

Rafael je ugledal najprej lastno podobo v bleščečem steklu. Kmalu je slika izginila in oko je pričelo zopet iskati, iskati — katerikrat že? Begalo je in zopet božalo mehko, voljno blago, ki je človeku tako dobro, če ga pretaka med prsti, v dlaneh, ga stisne, kakor spužvo. Tako prožno! Čista volna! Kako blâgo dene telesu, ki vrže to toplo, rahlo sukno nase. Puh, sam puh! Hodiš kakor nag in vendar si oblečen. Človek mora imeti rad to blago, to tkanje in barvo. Res, predmet, pa vendar več od predmeta. Tvarina zgolj? Tu je človeški razum zraven, luč. Kar more živec vzljubiti, na kar se navezati, v dušo prisaditi in cepiti s svojimi sadikami, to je več kot samo predmet. Predmet je le znamenje, vidni znak nagnjenja. In ker se potuhne človekovo nagnjenje v predmetu, ni predmet več samo predmet, temveč — temveč — —. Lepo!

Začutil je, kako mu srce nabija in zastaja dih. Zapeklo ga je, opomnilo, da mu gori pod nogami. Te žerjavice se je bal in zmerom ga je metalo nanjo. Ko ga je pričelo dvigati in žgati pod podplati, se je hipoma uplašil, da trešči, bâ, naravnost tu pred oknom, vpričo ulice in izložbe same.

„Zdaj imam eno obleko temnomodro za večerno družbo in kavarno, drugo, svetlosivo, progasto, za promenado pred večerjo, za solnčne dni, ko vrže človek plašč preko lakta —: „Halo, tovariš, greva ven do pristanišča in dalje ob obali, dobro že pogreval“ —, imam tretjo kavnote barve na križe, to za deževne dni in meglo, za to pasjo brozgo, ko ni moč dosti visoko privihati hlač —: „Da te satan, drvi mimo s tem smrdljivim avtom, kakor da je čisto sam na svetu, in oškropi človeka do podbradkal“ — ne, ta križasta obleka kavnote barve mi nikakor ni več dovolj, nikakor!“

Strmel je na sukno, ki je padalo v kotu preko prečnega podstavka in je polna luč padala nanj. Bilo je angleško blago maronijeve barve z lahkim cikanjem v vijoličasti ton, s prst širokimi progami.

Slina se mu je ulila v usta, jela se je stekati od vseh strani — „vse slinavke zijajo, duplina že polna,“ je pomislil. — Streslo ga je, da se mu zdajzdaj odpre in izlije se prozorna, steklena tekočina pred šipo na nevisok prizidek. Osramotiti se.

„Kakor psu se mi je nabralo v ustih! Nalašč je sukno v luči, zija vame, vrešči po ulici:

„Zdaj je ura, mladeniči, pridite!“

To oblačilo bi tedaj rabil za oblačno vreme, ko ne pada in ni solnca, pod svršnikom. V uradu, v kavarni je ta barva najbolj hvaležna. Hvaležna! Do vraga! Treba je nekaj spremembe, raznoličja, da si človek odpočije, da ima nekaj veselja na svetu. Malo zadoščenja! Sicer samo urad. Dolgočasno. Prenaje se človek zehanja. In iz gleda? Izgledi! Bodočnost! Samo to uro, to minuto živiš, vse ostalo je greh.“

Lepa mlada putka, vsa počesana in izlizana, se mu je postavila vštric, zrla nemo predse, slednjič ugledala svoje podolgovato obličje v steklu, si popravila kodrčke, ki so zijali nad ušesi izpod preozkega klobuka, jih ovila na pravkar oslinjen prst kakor volno, pritisnila z vlažno roko pred ušesi na kožo, skrbno, kakor bi jih hotela prilepiti — in zbežala. Prisopihali sta dve postarni dami v tesnih plaščih, zelo prepeti; dolgo sta zrla nemo in nato:

„Predrago, predrago, ljuba moja, to ni za nas!“

In odjadrali sta dalje. Pristopil je zelen gizdalin, se vzravnaval pred steklom, potipal si kravato in obšel ovratnik s kazalcem proti koži, pogrkal dvakrat, trikrat, prižgal cigareto s prekratko voščenko, si osmodil prst, siknil in se zamišljen okrenil.

Rafaelu Čehovinu je bilo za hip laže, bil je zopet sam. Tudi mu je dobro delo, da stopa mnogo zaznamovancev v njegovo sled. Vendar je bil rad brez prič.

„Odločiti se, to je! Stopiti! Cincanje. No, vendar in vendar! Korak, dva; kaj bo to! Ne, ne, ne! Zopet bo drhal debelo gledala, ko uzre prvič. Raje nič! Fu, ta je stala pa več kakor mačje solze, Čehovin. Kak kroj! Kje si le iztaknil krojača? Čisto pariški urez! Zadnje ure črta, videl sem nedavno v mesečniku. Hvaležna barva. Maronjeva! Dobro izbral, rečem!

In gospodinja! Aha, nova oblekca, gospod Čehovin! Ali smo te-tè! Ampak kak okus imate! Že dve leti se pripravljam, da grem po novo klefeto, nič posebnega, veste, takole zame. Kaj vas smem prositi, da me spremite izbirat? Na vaš okus se zanesem popolnoma. Vi izberite, samo da vam ugaja. Mijavka pred mano, meni je kar slabo, da jo slišim, v črevih me zvija. Potem prenaša novo obleko kakor mačka mlade, boža jo, vsa se razneži. „Ah, ta vaša oblekca mi je tako všeč!“ Kakor da ji sedi na jeziku: „Nekaj podobnega bi oblekla tudi sama.“ Stopi, kupi! Kaj me gledaš, kaj strmiš! — In šef! „Da, zmeraj elegantni, gospod Čehovin! Kakor iz škatljice!“

Rafaelu se je zares zazdelo, da mu ni čisto dobro. Ni mogel od kraja razločiti, slednjič je vendarle dognal, da ga nalahko grabi v trebuhu.

„Poznam, poznam,“ si je ponavljal, „to so živci, prenapetost; slišal sem že. Zato je treba stopiti. Izviti se krempljem. Ne gre na veko-maj. Dan na dan te otročarije, ti pohlepi. Vozel presekat! Jarek preskočiti! Odleže. Toda kdo šumi tu okoli mene, da ga ne vidim, kdo mi stavi žrjavico pod podplate, pa ga ne morem prijeti za ušesa? Paglavec. In vsakokrat, ko stopim pred izložbo, pričenja ples znova. Oziram se — nikogar, poslušam — halabuka iz pristanišča, čakam — osamel živi človek na svetu. Sam!“

Čehovin je stal pred polico sredi trgovine in prebiral z očmi v visokem stebru zloženo vrsto finih angleških suken. Užival je barve, pil z očmi vzorce v križastih, progastih, grahastih slikarijah, nozdrvi so se odpirale pohlepno, pile duh tkanine, duh barve, tovarne.

Natančno je vedel, katero sukno si je izvolilo njegovo srce; stalo je sredi grmade, bilo je živo kakor kri, pa je vendar okleval, navidez izbiral, kakor da se njega ne tiče.

„Človek je vendar prost, ta je lepa! Ogleda si slučajno to in ono, kar se mu nastavi na poti življenja, premotri, kaj svet nudi. Gleda — hvala. Vzame v roko — najlepša hvala. Oprostite. Ogledal sem si zgolj, kaj bi lahko imel, če bi hotel, če bi si moje kraljevsko veličanstvo izbralo to in to. Hvala. Ne rabim. Potrebujem za svojo osebo malenkost. Skromen, preskromen. Lahko bi grabil, nisem ponagnjen, lahko jemal, prepuščam drugim. Blagor mu, ki se ne obremeni s tvarjo.

In celo dandanašnji. Saj vidite, da grem prost skozi življenje, da se ne dotaknem stvarce. Ne maram, pa je!"

„Ta vzorec je zelo zaželen. Maronijeva barva močno moderna. Ne morem nuditi boljšega. Volna. Trpežno — praktično. — Ne guba se, nosi se kakor perče. Puh. In —“

Čehovinu se je zdela cena visoka, toda bil je tako zadihan, da ni mogel ziniti. Srce je bilo izbralo, ni maral da se postavi številka na pot. Kake številke! Srce. Čutil je, da si kupi pošten kristjan za ta denar najmanj dve obleki in to mu je stopnjevalo željo, ga gnalo v zadihanost. Ves zaripel je naposled začutil utrujenost, da bi se sesedel. Zaželel je ven — ven — na zrak!

## II.

„In ta zavoj? S takim svežnjem te še nisem videla. In sam prenašaš to stvar? Kaj imaš tu skritega? Smem pogledati?“

Sestra Bernarda je dolgo motala in rahljala voz, nazadnje ga je rešila.

Iz papirjev je pljusnilo; vsula se je lahka pena, se zgrnila po tleh, pokrila del poda.

Rjavokrvav, vijoličast potok je kanil in se razlil v širokem valu sredi solnčne sobe.

Nihče ni imel besede.

Nato je Rafael sedel, pogledal sestri v obraz in otrpnil. Ni bilo glasu; sestra je spremenila barvo, pogoltnila slino, stisnila ustni, se okrenila:

„Lepo, prav lepo blago!“

Kakor da hoče biti nevidna, se je neslišno izsmukala iz sobe. Položila je sukno preko oslone pri fotelju — „lepo, prav lepo!“ — po-grknila je in se okrenila.

Čehovin je obstal, se usedel. —

Bil je solnčen, prepomladni popoldan. Sestra Bernarda je stanovala nad mestom — pod železniškim nasipom kraj gozdiča. Kako je bil prišel danes k nji, ni vedel. Ko je zaklical: „Zraka!“ ga je vodilo kakor v kandreciji.

In res se je znašel, ko je stopil v sobo, odložil zavitek in pogledal skozi okno. Daleč pod njim so se vile ulice, strehe, dim, trušč, čisto na kraju pa je posevalo morje, del in zrcalo neba.

Tudi obed je minil gladko.

Toda pri črni kavi so se razpredli večni pogovori s vsakom. Zopet in zopet... z istim zaključkom: negotovost.

„Da je to mogoče, dobro, toda današnji človek še ni sposoben. Daš mu lastno usodo v roke, kakor da si dal otroku porcelanasto vazo:

gleda, vzklikne, pade mu iz rok — črepinje. Današnji človek še ne zna prenašati dovolj varno posode svojega življenja. Zato mu je cerkveno verstvo potrebno. Tudi avtoriteta mu je neogibna. Vse to odpade, ko si vzpostavi boga v samem sebi. Sam postane bog, odgovoren, stvariteljski. To bo dalekovidni, smejoči se, plesoči Nietzschejev človek in pol. Takrat odpadejo nadoblasti izven njega, ničesar več se ne bo človeku bati, svojevoljno prične spoštovati meje, ki so dane po naravi in jih pozna.“

„Prazna slama!“ je planil svak, Bernardin mož. „Vse, kar prinašaš na mizo, ne zadeva predmeta, ki o njem govoriš. Bogove, verstva, avtoritete so si izmislili oni, ki so jih rabili. Še nobenemu rudarju ni pomagalo, ko ga je zasulo.“

„In tako dalje. Ne govorim o stvari, o duhu gre beseda.“

„Kakor da je mogoče ločiti eno od drugega. Razumeš ali ne, da pred Kaprijem umirajoči ribič ne vidi vseh teh lepot, ki so razgrnjene okoli njega. Teh zarij jutrnjih in večernih, pini, čeri in valov. Njega boli trebuh, dobrovje mu zvija glad in kvečjemu, da je njegov odnos do te lepote kletev. Toliko bolj kolne življenje, ker čuti, da bi lahko bilo drugačno. Medtem ga drži v črevih krč.“

„Vse na svetu je relativno.“

„In kako! Strašno relativno. Tiste vale in valčke opeva le sit poet, ki je prišel s severa s pošteno prtljago.“

„In tako dalje. Že slišali.“

Sestra Bernarda je do tu mirno sedela, zrla čas enemu, čas drugemu v obraz, prikimavala, odkimavala, živo spremljala kretnje, očitno jo je pogovor zanimal. Tu pa je vstala in se ozrla na sveženj.

„In ta zavoj? S takim svežnjem te še nisem videla.“

Ko je odšla iz sobe, se je nebo potemnilo. Solnce, ki je še sijalo, je bilo mrtvo, nenehljivo pobobnevanje mesta v dalji je bilo zdaj pri-  
dušeno.

„Ha, ženske! Ženska ljubosumnost! Čisto navadna zavist. Moj mož, ki je dal vse s sebe, oh, srajco bi bil slekel za prvega na cesti, on si ne more izbirati ne obleke ne stanovanja. To je, to si ona misli. In otroka imava, ki je ves razcapan, nima kaj preobleči. Nič ne pomaga. Službo je treba imeti na tem svetu, stalne dohodke. Nekaj gotovega, da človek ve vnaprej, koliko. Potem gre. To jo je pičilo. Zdaj stoji tam pri lijaku, gleda skozi okno, šteje: ena modra, ena svetlosiva, ena rjavkasta in zdaj še ta obleka. Nikdar sit, nikdar zadosti. Ne iz potrebe, iz potrate, draženje živcev, igranje z estetičnim čutom.“

Estetika! Podla stvar. Človek mora menjati — mi pa nimamo za pust delavnik. Ta delavnik! Kdor ume, si napravi vsak dan praznik. Ta z obleko, oni z avtom, tretji s hišo, četrty z vinogradom, peti s po-

tovanjem „v poučne namene“. Lopovščina vse to. Duša kliče po ščeganju — to je.“

Čehovin je sedel globoko v fotelju, zvit v klopec, glavo v dlaneh. Ni čutil svakove bližine, ki je nemirno listal po mesečniku.

Počasi se je osveščal, da je njegova duša dobila v tej uri opeklino, precej široko opeklino z visokimi, napetimi mehurji. Zavedel se je, da ti mehurji nekega dne počijo in iz njih pocurlja sluzava sokrvca. A na duši se bo poznalo še dolgo. Tule je bila opeklina! Kaka žilasta brazgotina, trda ko poplat.

(Dalje.)

## Dr. Janko Sernec

Dr. Dragotin Lončar

### V.

9. Kakor je razvidno iz pisma, ki mu ga je 1860. leta poslal njegov prijatelj, Hrvat Sime Heržić, poznejši svetovalec „banskega stola“ v Zagrebu, se je Janko Sernec odločil, da hoče kot pravnik preučevati slovansko pravoznanstvo. Ohranil se nam je njegov koncept iz 1862. leta, ki ima napis „Stara pravica“. Iz njega sem posnel Sernčeva gospodarsko-družbena načela glede kmečkega stanu.

Dve leti je bival v Karlovcu na Hrvaškem v pisarni nekega odvetnika. Z graškega vseučilišča je bil prinesel s seboj na Hrvaško polno glavo rimskega in nemškega prava, da so se mu zdeli Hrvati zaostali v primeru s Slovenci. Pred uvedbo avstrijskih postav je bilo tam po krivdi graščinske samovoljnosti še malo pravnega reda. Toda z adružno življenje, ki ga je začel preučevati, mu je pokazalo, da je bilo zaradi dolgov ali prostovoljno prodanih prav malo kmečkih zemljišč; da sta bila zaradi vzgoje nezakonskih otrok tožena iz pisarne njegovega predstojnika le dva meščana; da je bilo tožb zaradi dediščine malo, a še to samo med meščani: večina vseh pravnih je bila med graščinami in prejšnjimi podložniki ter zaradi kupčije.

Ko je prišel domov na Slovensko, je spoznal Janko Sernec žalostne posledice nemškega prava, ki je bilo pri nas gospodujoče. Vsak čas se je dogajalo, da so otroci tožili očeta ali mater in da je sestra prodala bratu zemljišče; da je bil en brat bogat, a drugi je hodil kot siromak po svetu; da je stari oče beračil, ker ni bil vknjižen njegov izgovorjeni užitek; da je marsikatera nezakonska mati utopila svojega otroka in se ga s tem rešila...

Bivanje na Hrvaškem je prepričalo Janko Sernca o koristnosti združnega življenja, ki jo je navajal 1859. leta Ognjeslav Utiešenović v knjigi: Die Hauskommunionen der Südslawen. Po mnenju mnogih,

dandanes, ko smo že vsi tako zastrupljeni od psihologiziranja in iščemo za vsakim delom in za vsako resnico le še nehoteno in nezavedno primisel, njegovi osebnosti nek trenuten in umrljiv čar monstrozne demoničnosti. Gide je s svojo tragedijo zaposlil ves sodobni svet in napravil iz sebe problem, ki morda ne bo nikoli neaktualen. To pa je konec konca jedro vsake veličine.

## Obleka

Danilo Lokar

(Konec)

**M**el si je oči, kakor da ga peče neprespana noč, polna pokončnih, strmih želja, ki so z ostrimi kremplji ranile človeka, da si sedaj ogleduje poškodbe izza nepojmljive borbe v temi.

„Naj se pozna, naj vedo! Saj ni edino znamenje. Koliko prask in spominskih zarez je v tej koži, ki pravijo, da hrani v sebi to čudno stvar... dušo. Naj ostane v božjem imenu! Kdor je krempeljce zasadi, je odskočil, jaz nisem kriv, njegova sled je. Ha, kdor pride v snu, pa se razgleda, koj spozna: Tu so sedeli krempeljci, tanka šila.“

Oblila ga je rdečica, zaplala mu je kri v lica. Poznal je ta neugodja že davno. Sediš, nekdo razmeta drobovje po tebi kakor malo-pridno šaro, nato plane v lica. Izdam. Prvi, ki pride, pokaže s prstom nate:

„Kdo, ne zamerite, se tako hohota in premeče po vaših prsih?“

Dlani pa ledene. Lahen pot je pokrila belo, sinjepisano kožo in Rafaelu je za trenotek odleglo. Pritisnil je dlani na lica, na čelo, ogenj se je prihulil za hip. Še huje mu je zalilo oba uhlja, vstal je, zastrmel. Vzel je tobačnico, gladko, srebrno škatlo, in jo krepko pritisnil k licu. Toda kovina se je skoro ugrela in spustil jo je v žep.

Dršel je previdno v senco, v kot, vzel s stojala vazo, lepo delo iz svetlorumenega marmorja, jo poveznil, se ves nagnil na njeno plosko dno. Leden kamen je gasil žrjave lise; slonel je dolgo. Potem je menjal, jo naslonil na drugo lice, na čelo. In znova.

Roke so mu podrhtevale, bal se je, da mu ne pade posoda na tla. Tiščal jo je v bojazni — odleže? A misli so se mu naveličale, tiščale so drugam.

„Odhajaš?“

V tem je zopet opazil svaka, ki je slonel v oknišču nad knjigo, opazil solnce, ki je zmagošlavno drselo v morje, na uho mu je udaril krič mesta, bolj zaglušen kot prej.

„Odhajam, v kratkem se vidimo!“

Vzel je sveženj, ga dolgo povival in nerodno vozal; zdelo se mu je, da mu možgani odpovedujejo. Čutil je, da mu nekaj manjka, a da bi ga kdo vprašal, kaj, ne znal bi odgovoriti. Kaj?

Šinila mu je misel, da mu manjka orodje, nekak vzvod ali mehanizem, kali, pa da bi si s tem pripomočkom okretno pomagal. Toda kak mehanizem, za boga? Ta stroj ni imel ročaja, niti konca ne kraja — tako ga je občutil. Prihajalo mu je, da bi gnal misel do kraja. Kak mehanizem? Zasmel se je sam vase in se uplašil, da bukne smeh na dan.

Spoznal je, kako so mu roke težke, otrple, da ne more pospraviti te bore stvarce. Svinčena obla v njem mu ni dala, ganiti se, ga tiščala na mesto.

„Nič — sesti, razmisliti!“

Ni sedel; mencial je dalje, uprl se samemu sebi. Meril je z očmi zavitek, uganil, da ga lahko stisne pod pazduho, da ostane roka v žepu. Tu mu je godilo. S svežnjem pod pazduho in roko v žepu moreš daleč.

Zamišljen je odpiral, zapiral duri za sabo.

### III.

Pusta soba z enim oknom na ulico. Hotel. Vsi veliki prostori oddani gostom, ki prihajajo z glavnimi vlaki, z bogato prtljago. Hotel!

„Odpočiti, umiriti se! Razmisliti! Časa je človeku treba. Čas je dobrotnik. Čas prinese vse.“

Čehovin se je vrgel preko postelje oblečen, kakor je bil, s klubom na glavi. Pokrivalo mu je zdrknilo preko posteljnjaka na tla, zavitek je položil tesno k sebi. Dojenec počiva tako ob materi.

Zasnul je v hipu. Ko se je predramil, je bila zunaj noč. Bela svetloba visoke obločnice z ulice, zajeta v prostoru, je prijetno vztrepeta-vala. Luč ga je dramila, veselila.

„Brez beganja in padanja v prepade, to je spanje! Tako bi spal dolgo. Brez vzdigovanja teh nepojmljivih tovorov, ki človek skoprni pod njimi. Brez pehanja po klancih, kakor kraški vol v kamnolomu. Jarem!“

Sladkost se je razlila Rafaelu po udih, glava mu je bila lahka, zažvižgal je poliglasno, nato odkrito. Opazil je, da mu de dobro velika obločnica, ki se ziblje pod oknom, in prostor tu notri, ki lovi mlečno belino.

Stopil je k oknu, zastrmel se.

Domislil se je nečesa, planil, nestrpno razmotal sveženj.

Blago se je vsulo, kakor popoldne, vdano, prožno. Zdaj se mu je zdelo, da ga je več, dovolj za tri obleke.

Vrgel si ga je preko ramena, se zavil vanje, kakor v togo, stopil pred zrcalo, si ravnal gube niz ramena. Izmotal se je in stopil z blagom k oknu. Barva ni bila več zamolkla, resna, temveč vesela, uprav živa. A naposled se je uplašil.

„Pa to ni prijetna kostanjeva barva, odtенок krvi je tu vmes, pri luči si je blago kar krvavo. Počrnela, sesirjena kri. Bog! s tem ne moreš nikamor. Precej pokažejo nate. Pomežiknejo: poznamo! In popoldne, čudno, najprijetnejša noša, izbrana odličnost. Tudi lise ima na sebi, ni vsa v en glas. Kaj se zgodi od jutra do večera. Prej pa slepi po cele tedne, neverjetno!“

Stopil je pred omaro, pognal sukno vrh pročelja, je previdno razmikal. Razstrl je je, da je bila omara pokrita kakor s preprogo. Zopet je navalila utrujenost.

„Kaka utrujenost — malodušnost je, otročja zbežanost! Kaj je tu treba gledati, misliti, kaj? Zahvalil bi se kdo. Kakor gosak bi se nosil po ulici, stegoval krake, krilil z rokami. Prižigal bi v kavarni cigareto s široko kretnjo — iz porednosti. Zrl okoli sebe, se smehljaj potajeno; otročarije!“

Prižgal je cigareto in glej, kakor po naročilu jo je prižigal počasi, s široko kretnjo. Cigareta je bila slastna, srce je počelo brzeti. Počutil se je z osmodkom v roki na varnem, sam pri sebi.

„Do vraga, oblizal bi se kdo!“

Vrgel se je zopet scela preko postelje, se pogreznil v visoko nabuhlo pernico. Spuščal je majhne obročke dima kvišku, rezal jih je poševen pramen bele luči z ulice, utapljali so se v mraku pod stropom.

Ulica se je pomirila, postajala je samotnejša. Gneča se je bila raztekla davno, le hupanje avtomobilov, zvonkljanje, drsanje tramvajskih voz je pozdravljalo gor v peto nadstropje.

Mahoma je prižgal drugo cigareto. Zahotelo se mu je, da bi skakal, plesal, pel.

Zabrusil jo je v ostrem loku preko šobe, meril v kot, a cigareta je očitno obsedela drugje.

Pogledal je malomarno in se začudil. Sredi sukna, ki je viselo veselo preko omare, prav v sredini polja, v neznatni gubi, je sedel ogorek in načel volneno blago.

Po sobi je tihotapil duh po smoji in on se ni ganil od čudenja. Sukno je bilo že preluknjano, ogorek je komaj še tlel; zdrknil je niže. Prijel je tudi tu in smrad po tleči volni se je dvignil, oster in zopr. Tobakov dim se je družil z nasmojenim blagom; hotelo se mu je kašljati.

„Kaj nisem zmeraj mislil, tako govoril? Kako se je uravnalo, glej. Neke oblastnije so nad človekom, roke, ki dvigajo, spuščajo zastor. Tu

so vrvi, na katerih lutke vise, vzvodi. Vidiš, mehanizem, tu je. Slučaj. Pride skisan filozof mimo, pa veli: „Slučaj, Rafael Čehovin, da ste na svetu, slučaj, da umrjete, če danes ne, jutri, če doma ne, na odprtem morju.“ Menda! Slučaj, da je pala cigareta tako in ne drugače. Slučaj, da ni pala za trideset stopinj na levo. Prst božji! Samo potrpeti je človeku in če ne v tem, v naslednjem trenutku ugleda — kaj?”

Pričel je pošasten ples v sobici v petem nadstropju.

Čehovin je planil na blago, je strgal z omare — omara se je ulovila in nagnila, — „no, no!“ je tolažil — si je vrgel preko glave in dolgo iskal luknjo. Slednjič jo je iztaknil za palec debelo in si jo nameril pred desno oko. Dolgo je strmel v mrak skozi odprtino, naposled se je primaknil k oknu. Zakrohotal se je samemu sebi, zaslutil svojo postavo, zavito v dolgi zastor kostanjevega sukna, in ko se je pomikal korakcema proti oknu, se mu je vplela med noge vlečka.

„Padeš? Da te zlodej! Ne udušiš se! Čudo, kakor da diham in prejemam življenje še samo skozi to odprtino. Pa bi se udušil brez nje?”

Odmotaval se je dolgo, nerodno. Bil je na preumetne načine povit; postajal je nestrpen. Osvobodil si je eno roko, druga se je zamotala tesneje. Oprostil si je korak, a vsulo se je znova od pleč med kolena, vpletala se je dolga vlečka.

„Da bi te! Belcebub!“

Zasukal je kazalec v prežgano skožnjo, opazil, da sedi deset prstov niže druga, manjša.

Spomnil se je tovariša iz urada, ki je stal razjokan na hodniku in kazal prežgano novo obleko. Na hlačah nad kolenom je sijala bela spodnjica; tovariša ni bilo potolažiti.

„In niti zavarovan! Če bi bil zavarovan! Prihranki treh plač, štirih.“

Svetoval mu je krojača, strokovnjaka. Oni je poslušal, molčal: Čehovin se je dobro spominjal njegovega otožnega pogleda.

Zdaj pa ga je obšla nepoznana radost.

Vtaknil je kazalec druge roke v nižje okence, sukno je bilo voljno. Čutil je, ni se branilo. Potisnil je globoko, živahno. Nasmojeni obroč se je nežno upiral, podal se je. Povlekel je z obema kazalcema vsak-sebi, zakričalo je milo, vlekel je dalje, mahal že okoli sebe. Ni bilo več vdanosti, ne joka, ne krika, glasu ni bilo več, le mrtvo hreščanje, kakor je je Rafael poznal iz sosednjega stanovanja pri šivilji, ko je poležaval proti koncu meseca doma brez denarja.

Ples je bil divji. Čehovin je bil kmalu zadihán. Delil je blago najprej na velike metrske površine, zatem na polmetrske, zmerom na manjše kose. Gnal ga je vzhit, vsa kolesa v njem so se odprla, stekla.

Užitek je bil velik pri prvih, glavnih ploskvah, ali delo je postajalo težavno. Blago se je cefrало, ni bilo več poslušno; prašilo se je, zoprni duh tovarne, duh barve, oni posebni vonj predmeta, ki je šel skozi toliko rok, preden je prispel na prodajalniško klop, mu je bil odvrateno..

Videl je, da je veselje pri kraju, da je svetel hip mimo.

Soba je bila zadelana s smradom in prahom. Odprl je okno na široko, čista sapa se je zasadila v oblak. Vzbudril se je.

„Ta je sveta!“

Zajemal je s poda košček za koščkom, spuščal jih previdno skozi okno in kosmiči so veselo lepetali v beli luči.

„Kakor da ne bi radi dol —. Brez skrbi, brez strahu!“

Dahnilo je od morja, oblak prahu s tržišča je veslal po ulici.

Kosi sukna so se mu zdeli zdaj neznatni kakor prah sam. Veter jih je vrtinčil ob oglu, povlekla je sapa, Čehovin je vsipal polne pesti, pest za pestjo. Ni mu bilo več čudno, da stoji ob odprtem oknu in vsiplje razdejano tkanino v nočno gluhost. Delal je z mirom nočnega kopača ob leščerbi v jarku sredi ulice. Pobiral je še dokaj časa, veter se je igral mimo okna.

Rafael je pometal z dlanmi po parketnem podu, zalučil naposled pest skrotičenih nitk in drobirja v prvi zor, ki je plašno vstajal med padajočimi stenami.

Slonel je ob oknu, pešcev davno ni bilo več. Čudno dolgo se mu je zdelo, da ne čuje tramvajskega zvonca ne avtomobilskega hupanja.

„Neverjetno! Da se bo daniло?“

Vzdignili so se jutrnji zvonovi in prekrili mesto.

## Refleksije

### In „slovensko vprašanje“?

Po letošnjih majskih volitvah se je naš notranje politični kurz mahoma izpremenil. Ne v smislu „uradnega“ volilnega izida, pač pa proti njemu. Kar je bilo danes belo, se je čez noč izprevrglo v črno.

Kako se bodo zdaj usmerila dogajanja, je težko prerokovati. Deloma, ker se ne da presoditi, kako dolgo življenje je usojeno temu novemu kursu, deloma ker se razen ponehanja terorističnih metod ni še nič tako stvarnega zgodilo, da bi človek lahko sklepal, kako globoko se bo ta izprememba dotaknila naših osnovnih političnih problemov.

Toda že odgovor na to, zakaj se je ta izprememba sploh izvršila, prav za prav ni tako preprost. Živimo namreč v čudni zemlji, kjer si takoimenovani „narod“ nikoli ni na jasnem, zakaj se je ta ali oni režim preživel, zakaj je ta ali oni minister zletel s svojega stolca in napravil prostor drugemu. Že dolgo vrsto let se vse, kar je za zemljo usodnega, dogaja za kulisami. Upravljanje države ni posledica javno izpovedanih nazorov in kritike, pač pa le